

Opgave 2 Gevolgen van de economische crisis

tekst 4

Zeg maar dag tegen de garage met afstandsbediening

Werkloosheid hoger opgeleiden neemt snel toe

Drie jaar geleden hadden ze nog een glansrijke carrière, was er geld in overvloed en lagen de headhunters aan hun voeten. Vandaag zitten ze thuis op de bank: hoog opgeleid en werkloos.

Fenneken Veldkamp

Sinds midden vorig jaar gaat het snel met de werkloosheid onder hoogopgeleiden. In een jaar tijd hebben zich 28 procent meer hbo'ers en 20 procent meer academici als werkzoekend ingeschreven bij de Centra voor Werk en Inkomen. En het einde van deze trend lijkt nog niet in zicht. Het Centraal Planbureau voorspelde gisteren dat de werkloosheid volgend jaar verder op zal lopen naar 490.000 personen, 6,25 procent van de beroepsbevolking. In totaal zijn nu bijna 60.000 hbo'ers en ruim 30.000 academici op zoek naar een baan. Ze komen uit tot voor kort bloeiende sectoren als telecom, IT, consultancy en financiële dienstverlening waar alles mogelijk leek. Nu zoeken ze de gevolgen van een abrupte onderbreking van hun carrière. Wat houdt je dan over? Niet alleen aan geld, maar ook aan identiteit en levensdoel?

bron: NRC Handelsblad van 15 maart 2003

“Simpel gezegd merk je pas wat werk echt betekent als je het verliest”, zegt Jolet Plomp, arbeidspsycholoog bij bureau Arbeids Psychologie Amsterdam en auteur van het in 2000 verschenen boek ‘Werken met Plezier’. “De laatste jaren is veel gepraat over stress en werkdruk en alle negatieve kanten van werk. Terwijl werk natuurlijk heel leuk kan zijn en allerlei positieve functies heeft: je waarmaken of je grenzen verleggen bijvoorbeeld.”

Opvallend is dat de stijging van de werkloosheid zich vooral voordoet bij mannen. Volgens het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) daalt het aantal werkende mannen en neemt het aantal werkende vrouwen nog altijd toe, waardoor de werkloosheid bij vrouwen minder snel stijgt. Vooral mannen tussen de 25 en 44 jaar worden getroffen. In deze groep steeg het aantal werklozen in 2002 met bijna 40.000, dat is bijna een verdubbeling in een jaar tijd.

Laat werk nu net voor mannen uitermate belangrijk zijn. Een man die geen baan heeft voelt zich fysiek en mentaal minder goed, bleek vorig jaar uit sociologisch onderzoek van de Universiteit Utrecht.

tekst 5

In een interview in Het Financieele Dagblad van 5 augustus 2002 heeft voorzitter Jacques Schraven van VNO-NCW opgemerkt dat als de vakbonden niet bereid waren de looneisen te matigen, VNO-NCW rechtstreeks zaken zou proberen te doen met de ondernemingsraden van bedrijven. Het volgende artikel is een reactie op deze uitspraak.

Oorlogsverklaring

Van onze verslaggever

“Schraven verklaart ons de oorlog”, meent Henk van der Kolk, CAO-coördinator van vakcentrale FNV. “Als hij dit meent, stappen we uit het overleg in de Sociaal-
5 Economische Raad en de Stichting van de Arbeid.” VNO-NCW twijfelt. Nog maar 24 procent van de werknemers is lid van een vakbond. Ook hekelt Schraven de geringe
10 bereidheid van de bonden om de lonen te matigen. In het huidige economische klimaat is er volgens de werkgeversvoorman alles aan gelegen te zorgen voor een
verantwoorde loonkostenontwikkeling. “Als de vakbeweging niet meewerkt, is het risico
15 reëel dat we haar achter ons laten”, zegt Schraven in een interview met Het Financieele Dagblad. VNO-NCW wil nog dit jaar beslissen of het CAO-overleg met de
20 bonden gevoerd wordt, of dat ondernemingsraden de voorkeur krijgen. Rienk van Splunder, bestuurder sociaal-economisch beleid bij de vakcentrale CNV, vindt de uitspraken van Schraven
onbegrijpelijk. “Na jaren van constructieve
25 gesprekken zet Schraven nu de grijsgedraaide plaat van loonkostenmatiging weer op. Ik vind het dom. Hij gooit de verhoudingen overhoop.” Ad Verhoeven, voorzitter van de Unie MHP, vindt Schraven
30 inconsequent. “Tot voor kort waren Nederlandse bonden de beste ter wereld en nu worden we bij het vuilnis gezet. Zo zijn

we niet getrouwd.” Sinds vorige maand bestudeert een commissie in VNO-NCW de
35 ‘toekomst van de arbeidsverhoudingen op lange termijn’. “We bekijken een palet van alternatieven, gezien de vergrijzing van de vakbeweging, de interne problemen zoals bij FNV Bondgenoten en de opstelling van de
40 bonden nu het economisch tegenzit”, verklaart een woordvoerder van VNO-NCW. “Straks zitten we met ouderwetse verhoudingen, daar moet je op tijd over nadenken.” MKB-Nederland, de
45 werkgeverskoepel van het midden- en kleinbedrijf, reageert afstandelijk op het idee van VNO-NCW. “Uiteraard zijn vakbonden onze tegenpolen, maar ik heb niet de neiging ze strenger aan te pakken”,
50 zegt voorzitter Hans de Boer. Ondanks de ruzie gaan vakbeweging en werkgevers straks eensgezind bij het nieuwe kabinet (Balkenende I bestaande uit CDA, VVD, LPF) aandringen op aanpassing van het
55 voorgenomen WAO- en pensioenbeleid. Dat gaan ze doen in een kennismakingsbijeenkomst die nog voor Prinsjesdag zal plaatsvinden. In het
traditionele Najaarsoverleg worden
60 vervolgens zaken gedaan. Over de WAO hebben de sociale partners unaniem advies uitgebracht. Het kabinet wijkt daar op essentiële punten van af.

bron: NRC Handelsblad van 6 augustus 2002

Opgave 2 Gevolgen van de economische crisis

Bij deze opgave horen de teksten 4 en 5 uit het bronnenboekje.

De economische situatie in Nederland was in de jaren 2001, 2002 en 2003 minder florissant dan in de jaren negentig. De economische groei liep fors terug. Het werd moeilijker om een baan te vinden. De economische vooruitzichten voor 2004 zijn eveneens somber.

In 2001 sprak toenmalig minister-president Kok zijn zorgen uit over de economische situatie. Hij deed dat op de persconferentie na afloop van het najaarsoverleg met vakbeweging en werkgevers. Het optreden van Kok wijst op de betrokkenheid van de regering bij het sociaal-economisch proces.

De regering is op verschillende manieren betrokken bij het sociaal-economisch proces.

- 1p 15 Op welke rol van de regering wijst de deelname van de minister-president bij het najaarsoverleg?

In maart 2002 voorspelde het Centraal Planbureau voor 2004 een toename van de werkloosheid tot 490.000 personen (regels 14-18 in tekst 4). De regering kan de werkgelegenheid bevorderen door maatregelen te nemen aan de vraagzijde of aan de aanbodzijde van de arbeidsmarkt.

- 2p 16 Noem een maatregel ter bevordering van de werkgelegenheid aan de vraagzijde van de arbeidsmarkt en een maatregel aan de aanbodzijde van de arbeidsmarkt.

- 2p 17 Geef twee argumenten waarom een toenemende werkloosheid negatieve gevolgen heeft voor de financiering van de verzorgingsstaat.

Werkloosheid treft de ene categorie van de beroepsbevolking sterker dan de andere categorie. Bepaalde achtergrondvariabelen als leeftijd, geslacht, gezondheid, etniciteit en opleiding bepalen mede een goede of slechte positie op de arbeidsmarkt. In tekst 4 komen verschillende categorieën werklozen naar voren die afwijken van de traditioneel 'zwakke groepen' op de arbeidsmarkt.

- 3p 18 Leg aan de hand van drie achtergrondvariabelen uit waarom de in tekst 4 genoemde categorieën werklozen afwijken van de traditioneel 'zwakke groepen' op de arbeidsmarkt.

In tekst 4 is sprake van werkzoekenden die "komen uit tot voor kort bloeiende sectoren als telecom, IT (informatietechnologie), consultancy (advies) en financiële dienstverlening waar alles mogelijk leek."

- 2p 19 Tot welke economische sector behoren de genoemde consultancy en financiële dienstverlening? Licht je antwoord toe.

Het genoemde banenverlies in branches als telecom en informatietechnologie is een gevolg van de economische teruggang. In het recente verleden heeft de IT-branche (veel) nieuwe banen opgeleverd. Technologische innovaties hebben ook voor andere branches waar ze werden toegepast, vaak positieve consequenties gehad voor de werkgelegenheid.

- 2p 20 Leg uit op welke manieren de toepassing van informatietechnologie arbeidsplaatsen op kan leveren. Betrek in je antwoord de begrippen productinnovatie en procesinnovatie.

Ook op individueel niveau heeft werkloosheid gevolgen: "Simpel gezegd merk je pas wat werk echt betekent als je het verliest" (regels 28-29 uit tekst 4). Het hebben van werk heeft verschillende functies. Tekst 4 gaat specifiek in op de negatieve gevolgen van het verlies van een baan voor hoger opgeleide mannen tussen de 25 en 44 jaar.

- 4p 21 Noem twee functies van het hebben van werk voor iemand met een hoge opleiding en een goed betaalde baan. Leg deze functies uit voor de terreinen arbeidsinhoud en arbeidsvoorwaarden.

Eindexamen maatschappijleer vwo 2004-I

- Juist in tijden van werkloosheid wordt werk als zinvol voor het leven ervaren. In de loop van de tijd zijn meerdere opvattingen over de zin van arbeid te onderscheiden.
- 3p **22** Noem drie opvattingen in het denken over arbeid waarin arbeid als zinvol wordt beschouwd.
- Werknemers en werkgevers hebben, zoals uit tekst 5 blijkt, zowel tegengestelde (conflicterende) als gemeenschappelijke belangen.
- 4p **23** Geef met een citaat uit tekst 5 een voorbeeld van een tegengesteld (conflicterend) belang en met een citaat een voorbeeld van een gemeenschappelijk belang.
Leg ook uit waarom de belangen gemeenschappelijk respectievelijk conflicterend zijn.
- Volgens tekst 5 overwoog het VNO-NCW rechtstreeks te gaan onderhandelen met de ondernemingsraden (OR) van bedrijven. De vakbond FNV Bondgenoten reageerde hierop woedend, omdat onderhandelen via de OR een bedreiging van de positie van de vakbeweging vormt.
- 3p **24** Geef drie argumenten die de vakbonden kunnen aanvoeren dat zij beter voor de collectieve belangen van werknemers kunnen opkomen dan een ondernemingsraad.
Denk aan zaken als
- machtsbronnen en/of machtsmiddelen
 - arbeidsverhoudingen in een bedrijf
 - de Wet op de Ondernemingsraden
- Het VNO-NCW stelt zich blijkens tekst 5 hard op ten aanzien van de vakbeweging. De invloed van de vakbonden zal afnemen bij het rechtstreeks zaken doen tussen werkgevers en ondernemingsraden. In tekst 5 zijn voor werknemersorganisaties nog andere ongunstige factoren te onderscheiden, die een succesvolle behartiging van de belangen van de werknemers in de weg staan.
- 2p **25** Van welke ongunstige factoren is hier sprake? Noem er twee en licht elke factor toe.
- In deze opgave kwamen enkele gevolgen van de economische crisis ter sprake. Het vraagstuk van de economische crisis kun je analyseren met behulp van de invalshoeken of benaderingswijzen van maatschappijleer.
- 2p **26** Leg uit welke benaderingswijze van maatschappijleer vooral van toepassing is op het onderwerp van deze opgave.